

Laat de natuur voor je werken

Jelle Pilat -Vereniging Noardlike Fryske Wâlden (NFW)

Albert van der Ploeg – Voorzitter Living Lab Natuurinclusieve landbouw (LL NIL) (en voorzitter NFW)

Opbouw Presentatie

Living Lab Natuurinclusieve Landbouw Friesland

- Hoe werkt Living Lab Friesland op het gebied van natuurinclusieve landbouw?
 - welke projecten doet LL Friesland
 - wat zijn de resultaten tot nu toe?

Vereniging Noardlike Fryske Wâlden

- Hoe geeft vereniging Noardlike Fryske Wâlden invulling aan een natuurinclusieve landbouw?
 - Actualiteit, maatschappelijke vraag en het collectieve antwoord
 - Projecten, voorsorteren op de toekomst

- Vragen / Discussie

Waarom Living Lab?

“Richting geven aan natuurinclusieve landbouw in Friesland, door perspectieven in het boerenbedrijf te stimuleren die bijdragen aan het verhogen van levensgeluk.”

Fundament / Leven / Toekomst / Nu / Natuur / Kwaliteit / Eten / Gezondheid / Duurzaamheid /
Perspectief / Biodiversiteit / Leefwereld / Hier / Ver weg / Impact / Wereld / Basis / In
standhouden / Geluk / Werken / Omgeving / Richting / Stimuleren / Proces / Zingeving /
Uitdaging / Milieu / Boerderij / Cultuur / Gevoel / Zuiverheid / Seizoenen / Genieten /
Gemeenschap / Achtergrond / Kringloop / Nieuwsgierig / Opwaarderen / Bestaansrecht / Bewust
/ Trots

Living Lab Natuurinclusieve Landbouw Friesland

Hoe werkt Living Lab?

- Beperkt aantal projecten
- Goede projecten
- Diverse projecten
- Pro-actieve projectleider
- Monitorend bestuur
- Pro-actieve PR / Communicatie strategie

Wat doet Living Lab voor projectsoorten?

- Primair Boerenbedrijf - Masterclass
- Leverancier
- Branchevreemde leveranciers
- Medisch
- Restaurants / scholen / zorg / koks
- Positionering / marketing / commercie
- Retailers en afnemers
- Vermarkten
- Landbouw onderwijs – Kennis / Meest duurzame jonge boer
- Consument
- Internationaal

Doelen Living Lab Fryslân

- Onze resultaten, onze successen, onze tastbaarheid , onze doelen:
- Living Lab Fryslân:
 - Het kunstmestgebruik in Friesland is gedaald met 40% in 2025 t.o.v. 2017
 - Het bestrijdingsmiddelengebruik in Friesland is gedaald met 60% in 2015 t.o.v. 2017
 - Het antibioticumgebruik in Friesland is gedaald met 90% in 2025 t.o.v. 2017
 - Onze website is de Google van de Natuur Inclusieve Landbouw
 - Onze Project Manager is dé aanjager van Natuur Inclusieve Landbouw
 - Onze Project Manager realiseert multidisciplinaire projecten van Grond tot Mond
 - Onze Project Manager definieert nieuwe Business Modellen voor NIL

Living Lab Natuurinclusieve Landbouw Friesland

Ecosystem services

- decomposition organic matter
- crop pollination
- natural pathogen control

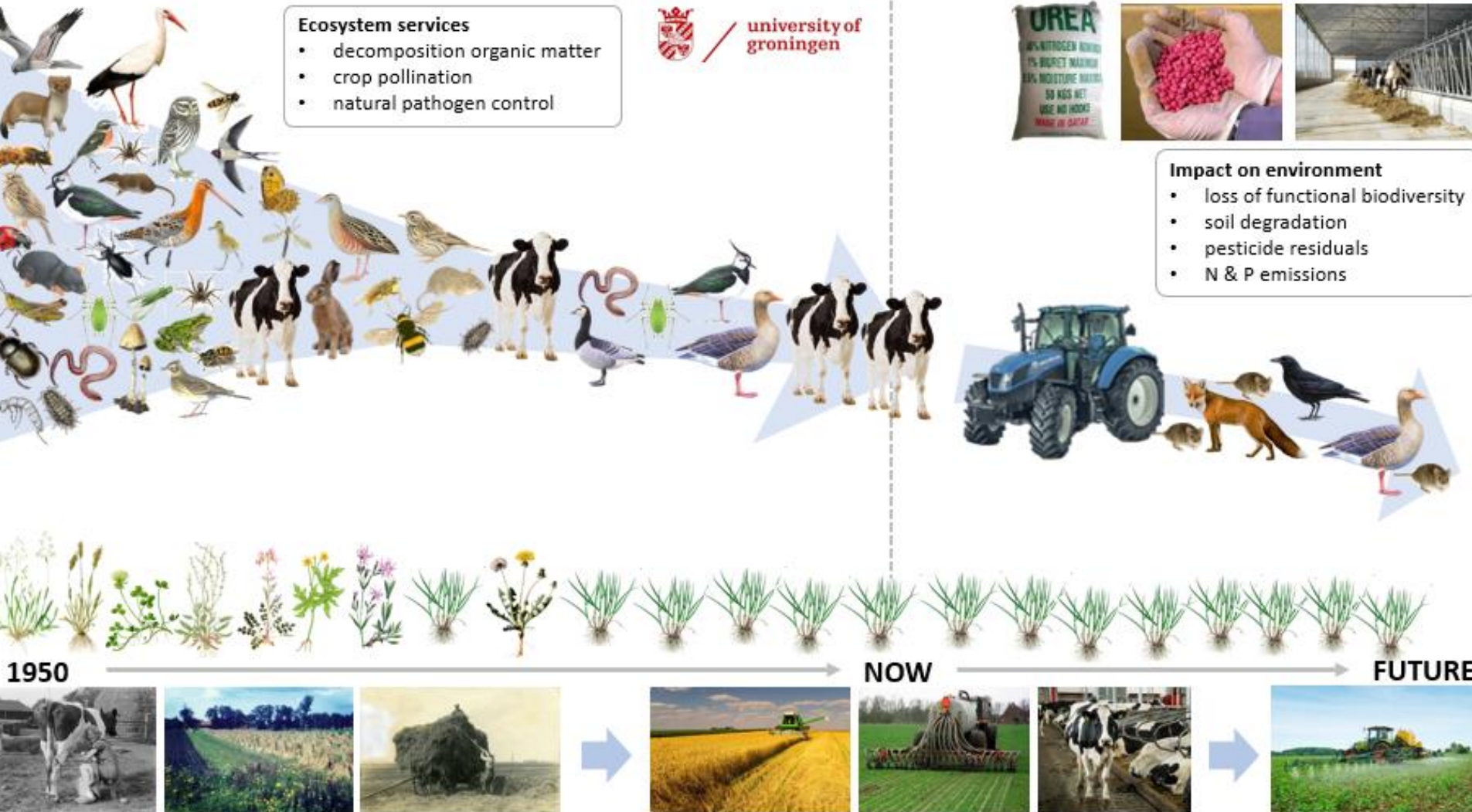

university of
groningen

Impact on environment

- loss of functional biodiversity
- soil degradation
- pesticide residuals
- N & P emissions

Living Lab Natuurinclusieve Landbouw Friesland

Ecosystem services

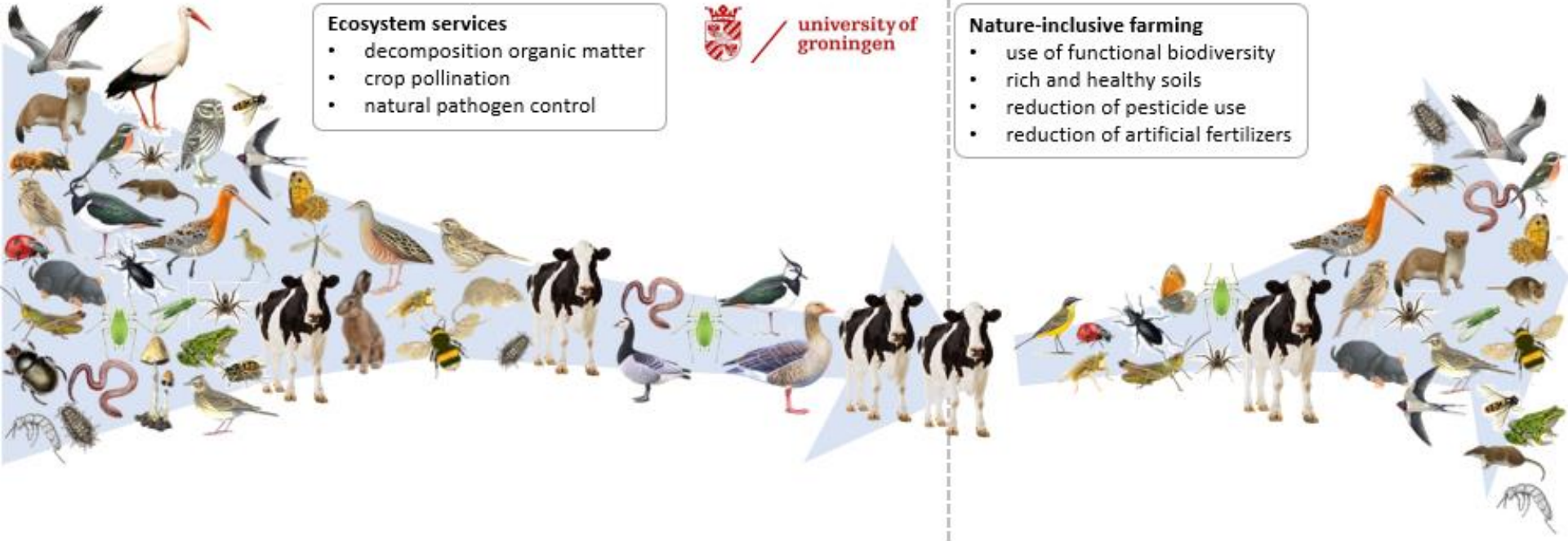
- decomposition organic matter
- crop pollination
- natural pathogen control

university of
 groningen

Nature-inclusive farming

- use of functional biodiversity
- rich and healthy soils
- reduction of pesticide use
- reduction of artificial fertilizers

1950

NOW

FUTURE

Wat is de winst?

- Kwalitatief hoogwaardige Friese landbouwproducten vrij van residuen
- Koppositie zuivel en vakmanschap in de wereld
 - Verdubbeling van het inkomen voor de boer
 - Focus op kwaliteit
- Boeren minder afhankelijk van derden
- Minder impact milieu en klimaat
- Herstel biodiversiteit in Friese boerenland 2027=1977
 - Insecten, bestuivers, wormen
 - Weidevogels (kievit, grutto, veldleeuwerik)
- Vitale leefomgeving, voor boer en burger
- Boer gewaardeerd onderdeel van 'mienskip'

Living Lab Natuurinclusieve Landbouw Friesland

Hoe bereiken we dat?

- Boerenpraktijk: voorbeelden van hoe het kan
 - Zonder antibiotica; natuurlijke weerstand + middelen
 - Zonder/minder extern voer/: weidevaktmanschap
 - Zonder landbouwgif: diverse graslanden
 - Zonder kunstmest
- Focus:
 - Weidelandschap
 - Weidelandschap
 - Bodem
 - Bodem
- Projecten en initiatieven om ervaringen te delen, kennis op te doen (Masterclass)
- Ondernemerschap bevorderen: mentorship
- Cirkel/hub van innovatieve bedrijven organiseren, cross-sectoraal
- Aanjagen marktontwikkeling (consumentenvraag gezond veilig voedsel)
- Innovaties en kennis ontwikkelen: projecten en onderzoek

**Online uitventen: Website, sociale media
Organiseren van events**

Vragen m.b.t. het onderdeel Living Lab?

Vereniging Noardlike Fryske Wâlden

Hoe geeft vereniging Noardlike Fryske Wâlden invulling aan een natuurinclusieve landbouw?

- Actualiteit, maatschappelijke vraag en het collectieve antwoord
- Projecten, voorsorteren op de toekomst

Actualiteit

- ANLb 2016 – 2021
 - Optimalisatieplannen , maatwerkpakketten, systeemontwikkeling
 - GLB, Pijlers 1 en 2(inkomensondersteuning en plattelandsontwikkeling)
 - GLB 2020
- Terugloop Insecten en weidevogels
 - Beleid (vergunningaanvragen / inrichtingsvergoedingen)
 - Samenwerking TBO's
 - Eén Vandaag 6-3-2018 , Staatbosbeheer - predatie
- Natuurinclusieve Landbouw
 - Stijgende vraag naar borging van natuurinclusieve maatregelen
 - Foqus Planet Friesland Campina, Albert Hein en Royal Aware

Vereniging Noardlike Fryske Wâlden

Maatschappelijke vraag

Nederlander vindt landbouw belangrijk, landbouwsteun niet

Geplaatst op maandag 05-03-2018

94 procent van de Nederlanders vindt landbouw en plattelandsgebieden belangrijk.
Maar desondanks vindt bijna een derde dat de landbouwtoeslagen omlaag moeten.

QC6 Wat zouden volgens u de twee belangrijkste verantwoordelijkheden van boeren in onze samenleving moeten zijn? (MAX. 2 ANTWOORDEN)
(%)

Vereniging Noardlike Fryske Wâlden

Project Natuurinclusieve Landbouw

2015

- Kenmerken van natuurinclusieve landbouw
- Marktverkenning, leveringsvoorwaarden van de toekomst
- Gesprekken met stakeholders en boeren

2016/2017

- Enquête in werkgebied NFW en Waadrâne (noordoost Friesland)
 - Totaal 419 respondenten
 - Waarvan 250 agrariërs
 - Respons NFW: 37% , Waadrane: 32%

Resultaten enquête Project Natuurinclusieve Landbouw

Gemiddelde score boeren: 69

De mate waarin volgens boeren de 5 kenmerken van natuurinclusieve landbouw van belang zijn voor boerenbedrijven in het algemeen	Gemiddelde score van 217 enquête-deelnemers op schaal 1-100
Een goede balans tussen bedrijfsvoering en natuur, landschap en milieu	71
Versterken van natuur en landschap.	63
Invetten van natuur en landschap in de bedrijfsvoering.	63
Toepassen van duurzame en milieuvriendelijke productiemethoden.	68
Een sterke economische basis.	80

Gemiddelde score stakeholders: 78

De mate waarin de 5 kenmerken van natuurinclusieve landbouw volgens regionale stakeholders van belang zijn voor boerenbedrijven	Gemiddelde score van 99 enquête-deelnemers op schaal 1-100
Een goede balans tussen bedrijfsvoering en natuur, landschap en milieu	80
Versterken van natuur en landschap.	75
Invetten van natuur en landschap in de bedrijfsvoering.	75
Toepassen van duurzame en milieuvriendelijke productiemethoden.	80
Een sterke economische basis.	79

Resultaten enquête Project Natuurinclusieve Landbouw

Gemiddelde score boeren: 67

De mate waarin volgens boeren het eigen bedrijf voldoet aan de 5 kenmerken van natuurinclusieve landbouw	Gemiddelde score van 228 enquête-deelnemers op schaal 1-100
Mijn bedrijf heeft een goede balans tussen bedrijfsvoering en natuur, landschap en milieu	70
Mijn bedrijf versterkt natuur en landschap.	69
Mijn bedrijf zet natuur en landschap in de bedrijfsvoering in.	63
Mijn bedrijf past duurzame en milieuvriendelijke productiemethoden toe.	64
Mijn bedrijf heeft een sterke economische basis.	69

Gemiddelde score stakeholders: 54

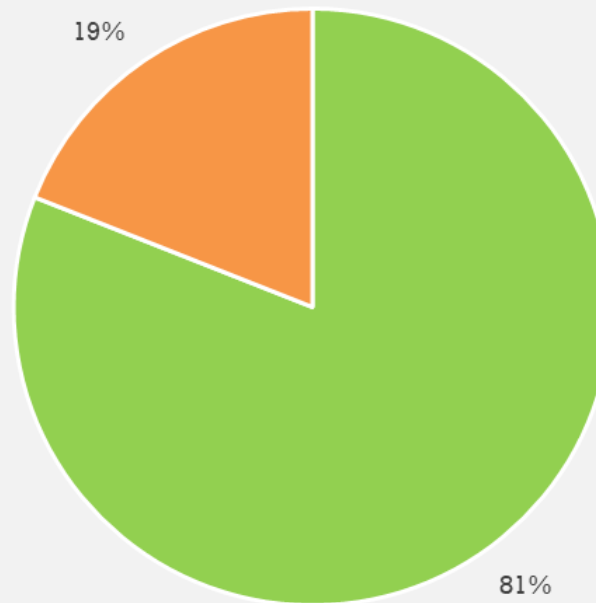
De mate waarin boerenbedrijven in de omgeving volgens regionale stakeholders voldoen aan de kenmerken van natuurinclusieve landbouw	Gemiddelde score van 98 enquête-deelnemers op schaal 1-100
Boerenbedrijven in uw omgeving hebben een goede balans tussen bedrijfsvoering en natuur, landschap en milieu	51
Boerenbedrijven in uw omgeving versterken natuur en landschap.	51
Boerenbedrijven in uw omgeving zetten natuur en landschap in de bedrijfsvoering in.	51
Boerenbedrijven in uw omgeving passen duurzame en milieuvriendelijke productiemethoden toe.	51
Boerenbedrijven in uw omgeving hebben een sterke economische basis.	64

Resultaten enquête Project Natuurinclusieve Landbouw

Goed idee om borging van NIL nader uit te werken?

192 enquetedeelnemers

■ Ja ■ Nee

Resultaten enquête Project Natuurinclusieve Landbouw

Kleine bijdragen aan de omzet kunnen al veel betekenen voor NIL

- 84% van de deelnemers had ANLb/SNL in 2016/2017
- Gemiddelde bijdrage aan omzet 2,3%

Vereniging Noardlike Fryske Wâlden

Projecten

- Natuurinclusieve landbouw
 - Vervolg via GLB pilot
- Energietranistie
- Fjildlab (veldlaboratorium)

Vereniging Noardlike Fryske Wâlden

Energietransitie

- Samenwerking lokale energiecoöperaties
 - Energiewerkplaats
- Pilot Friese Energiestrategie
 - Ministerie EZ, RVO, LTO, Provincie, Alliander (netbeheerder) enz.
 - Enquête onder de leden
 - Aanbod vanuit de regio (zonnedaken)
 - Regionale opgaven

Vereniging Noardlike Fryske Wâlden

Fjildlab (veldlaboratorium)

- Fysieke veldwerkplaatsen op meerdere locaties
 - Geeft invulling aan regionale afspraken
 - (regiodeal netwerk noord oost)
 - 8 Thema's
 - Bodem, Landbouw & water, Natuur & Landschap & Biodiversiteit, Klimaat en Energie, Mest, Voer, Voeding, Verzilting
 - Kenniskring , projecten genereren
 - Experimenteerruimte
- 14 maart ondertekening Landbouwdeal Provincie Fryslân

Vereniging Noardlike Fryske Wâlden

Het collectieve antwoord

- Gebiedsgerichte aanpak
 - Gebiedskennis m.b.t. biodiversiteit en leefgebieden (GLB 2020)
 - Bijdrage aan regionale opgaven (Energietransitie, vergroening)
 - Verbreden van de landbouw / nieuwe verdienen modellen
- Binding met de streek
 - Boer , burger, overheid, gebiedspartijen, energiecoöperaties
 - TBO's
- Kansen voor vergroening en verduurzaming
 - Fjildlab
 - Experimenteerruimte
 - GLB pilot
 - Invloed uitoefenen op beleid

Vragen m.b.t. het onderdeel Noardlike Fryske Wâlden?